

מהפך או חיקוי

'קייטי' באתגר המקצוענות

אחד הרגעים המאתגרים עבור הרב שמחה צישינסקי הוא, הרגע בו עבודתו פוגשת בבוגרי מסלולי הכשרה מוכרים. הרב צישינסקי הוא מהפכן; הוא פועל מחוץ לכותלי האוניברסיטאות וגישתו עצמאית לחלוטין – למרות שהיא נסמכת על היסודות המקצועיים של עולם הטיפול. מובן בהחלט מדוע למסד, בדגש על חרדים שעברו את המסלול הממסדי, לא קל 'לאכול' את התופעה. מצד אחד הם אינם רגילים לחשוב על גוף נוסף כסמכות להכשרת מטפלים, אולם מצד שני הם גם לא יכולים להתעלם ולא לבטל את המתחולל בשטח.

חיפשנו ליצור מפגש של דיון פתוח. להעלות את הנושא על השולחן מול איש שיד לו בלימודים ממסדיים, ולשאול את השאלות הגלויות ביותר. הבא ונראה, האם המסלול ב'קייטי' איתן דיו כדי לעמוד באתגר של ביקורת נוקבת.

בתזמון מדהים, נוצר קשר עם איש מקצוע חרדי, אליהו אנסבכר. אנסבכר ערך לאחרונה מחקר על התפתחות עולם הנפש והטיפול החרדי בשנים 2000-2020 למניינם, כאשר הרב צישינסקי עלה בו כאחת הדמויות המרכזיות והמשפיעות ביותר בתחום. כחלק מהשלמת המחקר נוצר הקשר, ואנסבכר הסכים ברצון להתייחס לסוגיה הלוהטת.

אליהו אנסבכר מסיים הכשרה בפסיכולוגיה קלינית, ומשלים כעשור של למידה. לאחר מסלול כה ארוך ומסיבי, ולאחר השקעה עצומה של משאבי זמן וכסף ואף השקעה נפשית בלימודים, ולאחר ההכרה המקצועית אליה הגיע, היה ניתן לצפות שהרב צישינסקי יהווה עבורו 'סדין אדום'; כמעט ניתן לומר 'כמקובל בתחום'. אולם למרבה ההפתעה שמענו מנגינה אחרת, שונה מאוד ומרתקת ביותר.

הראיון המלא

"בעולם הטיפול הרגשי במגזר החרדי" פותח אנסבכר "המתחולל מהפך עצום בעשרים השנים האחרונות. בעבר, הייתה מודעות נמוכה. הרבה מאוד אנשים פשוט סבלו ואף התפרקו, ולא פנו לעזרה מקצועית למרות שהיא יכלה לסייע להם רבות. אכן הייתה סטיגמה קשה על עצם הפניה לטיפול רגשי, אבל הייתה בעיה קשה נוספת.

"עולם הטיפול נתפס כמנוגד מעצם מהותו לאורח החיים היהודי, עקב היסודות התרבותיים החילוניים שהקימו ואחר כך פיתחו אותו. החל מפריוד וכלה בכל הגלריה הרחבה של מפתחי הגישות הטיפוליות.

"בנוסף, היה קושי רב במפגש עם מטפל שאינו חרדי ופעמים רבות גם איננו דתי, ואלו היו כמעט כל המטפלים בתקופה ההיא. חשוב לשים לב שמפגש טיפולי מטבעו מייצר קשר קרוב ואישי; לא קשה להבין עד כמה מפגש עם דמות מחוץ לקהילה במסגרת שכזו מהווה איום.

"בעיה נוספת ומהותית לא פחות היא התכנים העולים במהלך טיפול מסוג זה, תכנים העשויים להיות בעייתיים מבחינת ההשקפה היהודית. ובנוסף, חלקם גובלים באיסורים, כמו לשון הרע, כיבוד הורים, לדון לכף זכות וכדומה. סיבות אלו

תורמות חלק נכבד להתרחקות החרדית מעולם הפסיכולוגיה.

אבל יש שיטענו שאין בעיה בתכנים של הפסיכולוגיה, והכל זה רק 'מקצוענות'.

"אמנם יש כאלו שיראו בהכשרה פסיכולוגית אקדמאית את חזות הכל, וכאילו אין קשר בין תכני הטיפול לבין הצד הקליני של התהליך, אבל בעיניי זה פשוט לא נכון ולא מציאותי. הם שוכחים כי כל מטפל וכל שיטה מעורבים עמוקות בתרבות שממנה הם צמחו, והם לא תמיד מתאימים לעולמו של המטופל. זה לא יכול לעבוד.

כשאתה רואה

את העבודה שביצע צישינסקי אתה מבין

שמישהו עשה צעד גדול

קדימה, ואתה מבין שנתקלת בתופעה

משמעותית

ומפתיעה מאד

"אם תרצו, זו התשובה לשאלת השאלות בכל המחקרים שנעשו על המגזר החרדי, מדוע הם אינם נעזרים די בטיפולים רגשיים, למגוון בעיות העשויות לקבל מענה הולם.

"אולם כל זאת שייך לעבר. בעשורים האחרונים חל שינוי עצום במגמה, הסטיגמה מטיפולי רגשי הלכה ופחתה, ובמקביל קם דור של אנשי מקצוע חרדיים. בעשור האחרון כבר נוצר שינוי של ממש בשטח החרדי, בדמות הקמת

עשרות מכוני טיפול, מרפאות בתחומי הנפש, והתמסדות עולם רחב של מטפלים חרדיים.

"הנתונים הללו משקפים מהלך רחב שלא התרחש מעצמו. הבנתי שיש אנשים שהם אלו שהרימו ראשונים את הדגל והם האחראים למהפכה. רציתי לחקור את העניין, כדי להבין לעומק את ההתפתחויות ולהסיק מסקנות על המשך הדרך.

"ערכתי בירור מקדים על הנושא לפי כל הכללים הנדרשים. חשוב לציין שמחקר זה מהווה חלק מתהליך ההסמכה שלי, והוא נערך באופן הכי מקצועי ובלתי תלוי שיש. הגעתי לכמה דמויות מובילות, וביניהן תפס מקום כדמות מרכזית - הרב שמחה צישינסקי.

"הסתקרנתי והתחלתי להתחקות אחר האיש, לעיין בחומרים שלו, לעקוב אחר השמועות אודותיו, ולתחקר ביסודיות תלמידים שלו. צפה מול עיניי דמות מרתקת ביותר, אדם מפתיע.

מהן ההפתעות?

"הופתעתי מהעיסוק המסיבי שלו בלמידה מחקר והתעדכנות. הוא כבר שנים רבות שוקד ולומד ללא הפוגה, וגם כעת לאחר כל ההישגים, הוא לא מפסיק ללמוד ולהתעדכן ולהמשיך להתפתח הלאה. זה

אומר המון על האדם ועל היכולת שלו להעמיד תלמידים.

"כחמשך, מפתיעה אותי היצירתיות שלו, בהקמה של בית ספר רציני ביותר ללימודי הכשרה. היכולת לארגן את הידע העצום באופן מסודר וברור, וגם ההתאמה המלאה של החומרים למבנה של המטופל החרדי ושל התלמיד החרדי.

"הוא בהחלט מתאים למשבצת בה הוא התמקם. הרי מה שעומד מאחורי מייסדי שיטות הטיפול - שאת המתודות שלהם לומדים בהכשרות המקצועיות, זה היסודות המחקריים עליהם הם מתבססים, וכחמשך, התובנות שלהם על עולם הנפש וניסיונם הטיפולי. זה בדיוק מה שעושה הרב צישינסקי, באומץ רב.

נעבור רגע להכיר אותך יותר. במבט לאחור, מה בעצם הביא אותך לתחום?

"אני מונע מתחושת שליחות אישית. הרגשתי שהציבור החרדי זקוק למטפלים חרדיים מתוך המגזר. הכל התחיל כששימשתי בתפקידים חינוכיים ועלה צורך בהתערבויות מקצועיות. וכשחיפשתי אז, כבר לפני עשור ויותר, היה קשה עד בלתי אפשרי למצוא מענה בתחום.

"אי אפשר להתווכח כי כאשר נער חרדי בא לקבל טיפול מול פסיכולוג, על המטפל לדעת מה זה 'חידר', מה זו 'ישיבה קטנה', ומה המטופל מתכוון כשהוא מדבר על 'יצר הרע או על אמונה וביטחון'. אני לא מתכוון רק ליכולת להשתמש במילים ובכותרות שאת זה ניתן לדקלם, אלא לדעת את המהות ואת כל הניואנסים הכלולים בכך. הוא חייב לדבר את השפה של המטופל וזה לא היה אז. משם באתי.

"כשחיפשתי, מצאתי את המטפלים המקצועיים שלא מדברים את השפה שלנו, או מטפלים שמדברים את השפה שלנו אבל חסרי מקצועיות לתחום. ההרגשה של מטופלים חרדיים במצב כזה היא שהם עומדים מול שוקת שבורה"

וכיום אתה סבור שחרדי הפונה ללימודים אקדמאיים, יהפוך בסופו של דבר למטפל מתאים למגזר?

"ממש לא בהכרח! לימודים אקדמאיים יכולים לעזור לו להיות מטפל מקצועי. אבל האם הם יפכו אותו למטפל מתאים למגזר? לא בטוח. ולא רק אני חושב כך. פסיכולוגים חרדיים מקצועיים ורציניים שאני מכיר, מסכימים על הצורך בייחודיות וברגישות שיש לפתח, כאשר מטפלים באנשים מתוך הקהילה.

אתה משחרר כאן כותרת מרעשה...

"אתה שומע רעש? אני לא...
"אולי התכוננת כל כך לשמוע רעש של התנגדות מצדי - והיא פשוט לא באה. הנוסחה היא מאד פשוטה: מעבר לפסיכיאטרים ולפסיכולוגים

"הידע הטיפולי צריך להיות מותאם להווי החרדי, למצוקות ולקשיים האישיים, שנוצרים מתוך אורח החיים הספציפי, וכך צריכים להיות גם הפתרונות. צריך כאן מהלך עצום של הגדרה ובניית תשתיות, ובעצם סוג של יצירת משהו חדש. יש צורך לרכז את כל התוכן הקיים, ולהעביר אותו סינתזה מול מציאות החיים החרדית, על כל הניואנסים וההתמודדויות הנובעות מכך.

"ברור שהאקדמיה לא עוסקת בכך במלוא המרץ... אמנם עם הזמן, כן קיימת התערבות לצורך בהבנת התרבות של המטופל בתוך התהליך האבחוני, ובוודאי גם הטיפולי, אך מטבע הדברים, העולם האקדמי ככל הנראה איננו מתכוון לעבוד על כזה פרוייקט.

"כשאתה רואה את העבודה שביצע צישינסקי, אתה לפתע מבין שמישהו עשה צעד גדול קדימה. זה מאד נכון. מאוד מותאם לקהילה החרדית וליסודות היהודיים שנמצאים בבסיס. אתה רואה את זה קיים ועומד, ואתה מבין שנתקלת בתופעה משמעותית שאי אפשר להתעלם ממנה."

על סמך מה אתה מאבחן את יכולותיו של צישינסקי? מהם כלי המדידה שלך לנושא?

"תחום הלימודים שלי הוא פסיכולוגיה קלינית רגישה תרבות'. מה שעומד בבסיס הרעיון של התחום הוא ההבנה, שהפסיכולוגיה צריכה לשלב את התשתית המנטלית של האדם, כחלק מהבנת הנפש שלו; זה חלק מהזהות של האדם, ואם אתה לא מבין את זה אתה לא יכול לסייע לו באמת.

"הגישה מערערת את ההנחות של המאבחן המיתולוגי, שהביט מתוך מקומו ודרך משקפיו

קליניים שיש להם את המקום החשוב וההכרחי שלהם, יש בהחלט צורך במטפלים טובים, שמסוגלים לקום מתוך הקהילה ולדבר בשפה שלה באופן מובנה.

"אוסף לך עוד נקודה: בלימודי פסיכולוגיה באקדמיה, ישנו מתח סמוי בין המטרה להכשיר את התלמיד כמטפל ובין מטרה שונה לגמרי: לעשות ממנו חוקר. כלומר לייצר יכולת של עיסוק בצד התיאורטי של בחינת שיטות שונות ומחקרים על יעילות וכדומה. בפועל, חלק נכבד מאד מחומרי הלימוד ומתהליכי ההסמכה בפסיכולוגיה קלינית - עוסק בצד המחקרי והתיאורטי.

"כשאנחנו באים לבחון את צרכי הקהילה החרדית, יש להשקיע בפיתוח מסלולי לימוד שעסוקים בהעצמת היכולת הטיפולית; בכך יש להשקיע 'עד הסוף'. ואכן אצל צישינסקי, מטרת העל שלו, היא להפוך את תלמידיו למטפלים-מסייעים הכי טובים שיש.

ומה בדבר הצד הקליני שמקבלים באקדמיה, הוא כן מתאים למגזר החרדי?

"מכיוון שהייתה לי מטרה עצמאית של שליחות ועזרה לקהילה שלנו, יכולתי להתבונן, להביט בתמורות המתרחשות במגזר החרדי, ולהבין כי הפתרון לא נמצא בהכרח רק בלימודים אקדמאיים.

במסלול

של צישינסקי,

החשיבה המגזרית

מובנית בתוך חומר

הלימודים; אתה לומד

להיות מטפל חרדי

ולעשות את זה

נכון

על העולם שבחוץ, וקבע אבחנות, כללים, וגישות טיפוליות, לפי תרבותו שלו.

"כיום, יש הבנה שהקשבה מקצועית למטופל, זה לא רק להיות מכיל רגיש אמפטי ומיומן. כדי להבין מצוקה, אתה חייב לרדת להבנת המשמעות של עולם הזהות הפנימית של המטופל. לכן, בדרך לספק את הצרכים של הציבור שלנו, יש צורך באנשים מתוך הקהילה שלנו."

"הביקורת על ציינסקי באה מתוך תפיסות ארכאיות, שבאות מעולם חיצוני, ונסמכות על תפיסות חיצוניות, החושבות כי הן מסוגלות להבין טוב יותר את הצרכים שלנו. בעצם הביקורת שלהן, הן מסגירות חסר ברגישות תרבותית שהיא בעיני חלק מהמקצועיות הטיפולית הנדרשת.

ואם מדובר בבוגר חרדי שהשלים את לימודיו באוניברסיטה? הוא הרי כן מבכרים.

"התפיסה של יומדים אקדמיים בתחומי הפסיכולוגיה החינוכית והקלינית - זו הדרך היחידה לרכישת יכולת טיפולית מקצועית, היא לא נכונה בעיני. גם התפיסה שאם יש לך יכולת מקצועית אזי יש לך את הידע המתאים לטפל בכל תרבות, ועליך רק לבצע 'התאמות' של קודים ושפה, זה דבר שאני לא מקבל באופן פשטני.

"בסופו של דבר גם אם למדת את המסלול עד הסוף, וגם אם אתה חרדי, אתה תצטרך לעבוד ולהמשיך ללמוד כדי להיות מטפל מותאם למטופלים שלך, גם אם אתה חרדי כמותם.

"ללא זאת, אין לך באופן אוטומטי את ההבנה על החיבור בין הקושי הנפשי לבין הזהות של המטופל החרדי. לכן חשוב כל כך, שאצל ציינסקי מכוונים לכתחילה ללמידת החומר המקצועי בשפה החרדית; כך אתה לומד את החומר המקצועי - בסגורון ההכרחי עם המבנה של האדם בו אתה פונה לטפל.

"בנוסף, חשוב לזכור שפסיכולוג אינו אוסף של ידע, אלא האדם עצמו והיכולות האישיות שלו הן המשמעותיות כאן. לכן, גם אם למדת את כל השיטות, למדת פסיכודיאגנוסטיקה ולמדת פסיכולוגיה פסיכודינמית, וסיבטי, ולמדת שלל גישות לפסיכותרפיה, עדיין חסר לך משהו יסודי בהפנמת החומר, אם לא למדת אותו בהתאמה למגזר.

"במסלול של ציינסקי, החשיבה המגזרית מובנית בתוך חומר הלימודים; אתה לומד להיות מטפל חרדי ולעשות את זה נכון.

יש ייחודיות ל'קיויטי' ביחס לכל הקיים בענף במגזר החרדי?

"ישנן עוד שיטות וגישות, וגם להן יש את מקומן, אבל אף גוף לא מתקרב למודל של ציינסקי, להיקף, למסלול הלימודים המחייב, לשילוב הידע מעולמות שונים והפיכתו למתודה טיפולית מסודרת ומאורגנת; זה משהו שאין דומה לו.

"יש כאן עוד משהו. כשאתה בודק את תוכנית הלימודים של ציינסקי, אתה מגלה שימוש בלתי פוסק במקורות ידע מחקריים, מגישות הטיפול שהתפתחו לאורך השנים; הוא מלמד את העקרונות המנחים של התהליכים הקליניים, וזו בעיניי תשתית מקצועית ראויה ומרשימה ביותר.

"בנוסף, לומדים גם את גבולות הטיפול. התלמידים של ציינסקי לומדים על המגבלות שלהם ושל השיטה אותה למדו, ושהיא לא מתאימה לכל תחום. עליהם לשים לב היכן נדרש גיבוי מאיש מקצוע חיצוני, ובאילו מצבים כל הטיפול חייב לעבור לגורם אחר. כך נראית גישה מקצועית. היא לא חוששת להכיר במגבלות, להיכר, ההכרה בגבולות מעידה על תקן ראוי ועל מודל איכותי בכל קנה מידה. בכל מה שקשור למקצועיות, הוא מדייק בלי לעשות 'קיצורי דרך', וזה פשוט נעשה נכון.

"את הטעם המקצועי פוגשים גם במבנה של מסלול ההכשרה. הלימודים הינם רציניים ויסודיים, מערכתיים ומחייבים.

"כשאדם מגיע ללמוד טיפול רגשי הוא לא בא ללמוד מקצוע עבור פרנסה בלבד, וגם לא לרכוש רק ידע מעשי. הוא נכנס למסלול שהולך להעביר אותו שינוי בחיים. זהו תהליך שדורש זמן גם ללמידה מקיפה וגם להבשלה, הפנמה, צמיחה, ורכישת מודעות עצמית עמוקה. במגזר החרדי מצאתי כזו התייחסות ללימודים רק אצל ציינסקי.

אתה בעצם מעז לומר ההיפך ממה שציפנו לשמוע מאדם כמותך. האם מסתרת כאן בשורה? האם האקדמיה מסוגלת להכיר במודל חוץ-אקדמי כמו של 'קיויטי'?

"הייתי רוצה להאמין שכן, אבל למה צריך לצפות שהם יכירו? מי שבפועל צריך להכריע בשאלה חשובה זו, זה לא האקדמאים, אלא הציבור ונציגיו האוטנטיים, כלומר: הרבנים.

"אם הם, וכמובן ציבור הנעזרים, סומכים על הדרך ועל השיטה, מקבלים מענה אמיתי ופתרונות ראויים, הם אלו שאמורים לקבוע את הלגיטימיות של השינוי המהפכני הזה, ואני חושב שזה כבר קורה."

עדיין, לאנשים מהאקדמיה, בדגש על חלק מהאקדמאים החרדים, יש טענות. בעיניהם מדובר בהתחזות, ולדעתם 'איסור חמור' להכשיר מטפלים רגשיים ללא מטריה אקדמית. אז אולי הכרה כלשהי מהאקדמיה תשקיע את הרוחות?

"קודם כל, אתה צריך לחלק בין טענות לבין ביקורת. ביקורת היא דבר חיובי ונצרך. אני בעד ביקורת שבאה ממקום מעריך, שנותן אמון ביכולת של האדם שמולו לקבל ביקורת. גם לי יש ביקורת על 'קיויטי', ביקורת בונה, מה צריך להיות יותר או

מה צריך להיות אחרת, אבל המרחק רב בין זה ובין ביקורת שבאה ממקום של ביטול. ביקורת, של 'מי שמך?' או במילים אחרות 'מי אתה בכלל?' אף אחד לא יכול לבוא ולהגיד שאני ואפסי עוד, ורק גישה פלוגית היא הגישה היחידה הנכונה; יש מקום להתרחבות ולצמיחה בתחום.

"אבל מעבר לכך אני חושב שהפתרון לשאלה הזו, נמצא במקום אחר. הפתרון של גישה מבוססת כמו זו, הוא להמשיך במה שעושים. לא לחפש חותמת, אלא להיות טובים יותר, לשפר את היכולות הטיפוליות עוד יותר, להבין מדויק יותר את התפיסות המנטליות מול הטיפול ולשפר את השילוב. וכן, גם לקבל ביקורת נכונה. זה מה שיקבע בסופו של דבר גם את ההכרה החיצונית.

"אני מאמין שאת הפסיכופתולוגיה והפסיכותרפיה יש להבין בתוך ההקשר המנטלי, ומי שמוסמך לקבוע תקפות ומהימנות - זו הקהילה עצמה.

מצד שני גוף אקדמי הוא גורם חיצוני שיכול להעניק פיקוח, וגם לקבוע ללא משוא פנים - מהם הסטנדרטים המתבקשים, לא כדאי?

"אכן, סטנדרטים ופיקוח נדרשים ביותר, אבל האם זו אמורה להיות הכתובת הנספכת למתן הכשר לתכנית כמו 'קיויטי'? לא ממש מציאותי. מה שעומד בעורכנו הוא שאין גוף על-אקדמי, שיבדוק את מתכונת הלימודים של 'קיויטי', ויקבע - בלי הטיות כאלה או אחרות אם הוא עומד בסטנדרטים הנדרשים לכל דבר, ולדעתי האישית הוא בהחלט עומד.

"לאקדמיה עצמה מגוון שיקולים וכללי מדיניות תלויי תרבות וחברה, שיתכן ולעולם לא יאפשרו לה להכיר בסטנדרטים ובמנגנון הפיקוח של 'קיויטי', גם אם הוא ראוי ביותר להכרה זו.

"קיויטי', הצליח ליצור סוג של יש מאין, ונמצא בסטנדרטים אחרים מכל מה שהכרנו במגזר. כך גישה מקצועית נראית, היא בנויה מהמקום הכי נכון, מתוך המגזר ולא מחוצה לו. הלימודים, ההדרכה, הפיקוח והפרקטיקום, תואמים אחד לאחד את עקרונות המקצוע.

"מכיוון שציינסקי לא עושה הנחות בכל הקשור לבסיס המקצועי, הרי שבסופו של דבר, התוצאה שלו היא נכונה, והיא עומדת בזכות עצמה. ההקפדה על כל הכללים, וההתאמה המלאה לזהות החרדית, מביאים את המקום לעמידה בסטנדרט מקצועי ראוי. לכן, לא חושב שהמטרה כאן היא לקבל 'תו-תקן' של גוף תרבות אחרת.

כמה מילים לסיום...

"בעיניי, הקריטריונים של 'קיויטי' צריכים להיות קו מנחה ללימודי פסיכותרפיה במגזר החרדי. מבחינתי, אני רואה כאן התממשות מדימה לחלום של אנשים רבים, שהיו לציבור החרדי מטפלים רגשיים איכותיים, עם התאמה מלאה למגזר על כל גווניו ואגפיו.

הביקורת על ציינסקי באה מתוך תפיסות ארכאיות, הנסמכות על גישות החושבות כי הן מסוגלות להבין טוב יותר את הצרכים שלנו

בעיניי, הקריטריונים של 'קיויטי' צריכים להיות קו מנחה ללימודי פסיכותרפיה במגזר, זו התממשות לחלום של אנשים רבים